

Ovčija vuna - šansa za dodatni izvor zarade ili ekološki problem

Ovca daje dragocene namirnice, poput mesa i sira, ali je zaboravljen ili zanemaren njen, možda najvažniji, proizvod – vuna.

Neshvatljivo je da danas, kada su ponovo u trendu prirodne sirovine, sirova vuna predstavlja otpad.

Piše *Biljana Popadić*

U Srbiji se, nažalost, kao uostalom i u većini zemalja u regionu, ovčija vuna baca. Razlog tome, kako tvrde stočari, je niska otkupna cena, koja je nedovoljna čak da se pokriju i osnovni troškovi, pa vlasnici stada ovaca ne znaju šta da rade s ostrizenom vunom. Ovo je višegodišnji problem, jer nema organizovanog otkupa vune, pa se, nažalost, ona spaljuje, zakopava, baca i odlaže na raznim divljim i javnim deponijama, te se tako može videti razbacana po šumi, na pašnjacima, uz puteve ili pešačke staze, što može predstavljati opasnost iz više razloga. Osim što je veoma neprijatno za videti, može biti i izvor zaraze, te prouzrokovati zagađenje zemljišta i vode. Posebna opasnost vreb od bačene vune pored reka ili jezera koja je tretirana raznim hemikalijama, pa ekolozi upozoravaju da je to ozbiljan društveni problem. Komadi vune, takođe, mogu postati smrtonosne zamke za ptice i manje sisare, koji mogu da se zapetljaju u vunu. Vuna jeste prirodan materijal, ali u normalnim okolnostima njena biološka razgradnja u prirodi može potrajati dosta vremena, jer se ne raspada i ne buda, teško gori, na mestima ispod

Photo by Ardiss Hutaff on Unsplash

Odbačena vuna

Fotografija: Privatna arhiva

torbe, prsluci, džemperi, čarape, rukavice, šalovi, ćilimi, tepisi... Danas bi se pomislilo da nema ko da očuva tradicionalno nasleđe. Ipak, svetlih primera ima. Među njima je **Etno mreža**, krovna asocijacija proizvođača rukotvorina iz cele Srbije, koja pruža obuku i stručnu podršku za svoje članove, a saraduje sa preko 26 uređenja.

- **Etno mreža** je nacionalno udruženje proizvođača finih rukotvorina koje od 2005.godine radi na očuvanju kulturnog nasleđa Srbije i ekonomskom osnaživanju žena i mladih u ruralnim područjima. Okuplja više stotina žena iz svih krajeva naše zemlje koje se angažuju

u lokalnim udruženjima i zadrugama na izradi osmišljenih proizvoda od prirodnih materijala, povezujući tradicionalne motive i tehnike i savremeni dizajn. Delovanjem **Etno mreže**, Staparski ćilim je otrgnut od zaborava i uvršten na Nacionalnu listu nematerijalnog nasleđa, i revitalizovane su četiri tradicionalne tehnike: zlatovez, tkanje (klečanje), pustovanje, necanje – kaže Snežana Jovanović iz ove asocijacije. - Postoji velika potražnja za proizvodima od vune. U našem slučaju, to su tkane prostirke, ćilimi, jastučnice, podmetači sa motivima staparskog i sjeničko-peštarskog ćilima i dr. rukotvorine. Upredenu vunu, koju

OVČIJA VUNA KAO IZOLACIJA U GRAĐEVINARSTVU

Tomislav Stamenić, urednik portala Građevinarstvo.rs, kaže za Ekolist da se ovčija vuna može iskoristiti i kao veoma dobar materijal za izolaciju u građevinarstvu.

- Ovčija vuna jedan je od retkih građevinskih proizvoda koji ima najviši evropski sertifikat za kvalitet prirodnih svojstava. U svetu se koristi više od 20 godina. Koliko je meni poznato, u Srbiji nemamo takvu vrstu proizvodnje i to je velika šteta za nas – ističe Stamenić.

Na ovom portalu piše da su Evropa i Azija na vrhu liste svetskih uvoznika i da godišnje troše preko 80% globalne ponude. U svetu se oko 30% godišnje svetske proizvodnje ovčije vune izvozi. Tržištem sirove vune ubedljivo vladaju Australija i Novi Zeland, koji zajedno čine dve trećine godišnjeg svetskog izvoza. Nakon striženja, vuna se pere i tretira hemikalijama neškodljivim za ljude, kako bi joj se dodatno povećala otpornost na moljce, insekte i požar. Presovanjem vune u ploče ili bale dobija se gust materijal koji može da se reže i kroji po meri, a potom ugrađuje na isti način kao i mineralna vuna.

Ovčija vuna kao izolacija ima vrhunske karakteristike:

Odlične termoizolacione karakteristike. Čak oko 20% bolje nego kod nekih drugih materijala za izolaciju. Ovčija vuna prečišćava vazduh, jer uništava štetne materije iz vazduha. Ovu sposobnost ima zahvaljujući svojoj građi od vlaknastog proteina keratina i molekula amino kiselina koji neutrališu zagađujuće materije kao što su formaldehidi vezujući ih za sebe. Ovčija vuna reguliše vlažnost vazduha u prostoriji tako što može da upija ili otpušta vlagu u zavisnosti od vlažnosti prostorije. Ovčija vuna upija vlagu kada je vlažnost prostorije veća od vlažnosti vune u količini do 33% svoje težine, a da to ne utiče na njene termoizolacione sposobnosti. Takođe, ima sposobnost da otpušta vlagu kada je vlažnost sredine manja od vlažnosti vune. Ovčija vuna pruža odličnu zvučnu izolaciju. Ovčija vuna je nezapaljiva, odnosno spada u negorive materijale koji ima sposobnost samogašenja. Pali se tek na temperaturi iznad 560°C i ne otpušta štetne gasove prilikom spaljivanja.

Izvor: izolacija.rs

koristimo za tkanje, nabavljamo u Badovincima, a neupredenu vunu, koju koristimo za pustovanje, kupujemo od vunovlačara u Loznici i u Krupnju. Vunu za tkanje je lakše nabaviti i postoji veći izbor boja i debljine prediva. Neupredena vuna se manje traži i teže se nabavlja, jer proizvođači nemaju dovoljno interesa, manji je izbor boja i kvalitet je neujednačen – pojasnila je Snežana i istakla da žene **Etno mreže** vraćaju vrednost vuni koju po modelu cirkularne ekonomije, koriste za izradu proizvoda dodatne vrednosti primenom tradicionalnih tekstilnih tehnika, pre svega pustovanja (ručnog valjanja vune), koje predstavlja najstariji poznati zanat za obradu vunenog vlakna, stariji i od tkanja.

Rukotvorine **Etno mreže** koristi Protokol Vlade i državne institucije kao poslovne i diplomatske poklone, ponosno ističu iz ove organizacije.

Dakle, možda je jedno od mogućih rešenja, ekološki idealno, da se obnovi prerada vune. Međutim, stočari su kategorični da niko ne želi njihovu vunu, da nemaju gde ni da je bace, a u razgovoru sa lokalnim upravama stekao se utisak da nisu ni sigurni šta se od njih očekuje, što se tiče ovog konkretnog problema. Prema nekim podacima čak 96 odsto vune završi na otpadu. Znači, potrebni su nam projekti, ali i edukacija o ekološkim prednostima prirodnih materijala koje koristimo. Neophodni su nam programi kako da privučemo i motivišemo ovčare da razmotre mogućnost prodaje ili razmene na tržištima, online platformama ili lokalnim događajima, mogućnosti ima dosta. Zato, dragi naši ovčari, pre donošenja odluke o tome kako ćete odlagati vunu, razmislite o njenom stanju, odvojite prirodnu vunu od vune tretirane hemikalijama, njenoj mogućoj ponovnoj upotrebi i lokalnim mogućnostima za recikliranje ili doniranje.

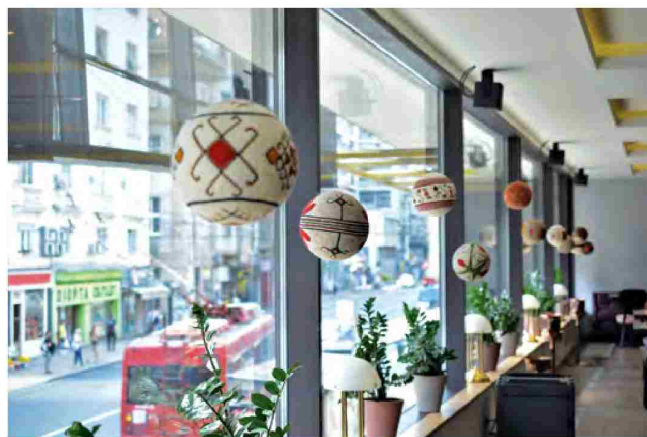
I EU bez jedinstvenog rešenja za vunu

Po nezvaničnim podacima, u Evropi najviše ovaca ima Velika Britanija, dok je najveći uzgajivač ovaca u EU Španija – sa oko 15 miliona (sa tendencijom pada). Međutim, i u ovim državama je tržište vunom neuređeno. Najveći problem i najslabija karika u ovom lancu trgovine je što ne postoji organizovano sakupljanje i otkupa ovčije vune, nema koordinacije za preradu ovog tako važnog prirodnog resursa. Takođe, najveći deo proizvedene sirove vune nije pogodna za industrijsku upotrebu (zbog nečistoće, načina šišanja, vrste vune i kvaliteta, tehnologije pranja, valjanja i pakovanja vune u bale...), tako da su veze između prerađivača i i proizvođača nekih finalnih proizvoda veoma slabe. Čak više od 70% i se proizvede vuna najnižeg kvaliteta, koju proizvođači krajnjih proizvoda ne žele da kupe, jer ne ispunjava njihov standard.

Dakle, i u zemljama EU, kao uostalom i kod nas, uglavnom udruženja, zadruga, kao i mali privrednici, preuzimaju ulogu organizatora sakupljanja vune. Ali, teško je sakupiti veću količinu vune na jednom mestu i ujednačenog kvaliteta koji tržište zahteva, sa potrebnom infrastrukturom, sa dovoljno prostora (jer vuna je veoma kabasta) gde bi se vuna čuvala do prodaje. Takva mesta bi morala imati prateću opremu – vage, balirku, obezbeđen transport...

European Wool Exchange-cirkularna ekonomija vune

Međunarodna asocijacija European Wool Exchange (EWE) osnovana je s ciljem poboljšanja međusobne koordinacije udruženja i gru-

Pustovane lopte se smatraju najstarijom igračkom koju su deca nekada pravila ručnim valjanjem životinjske dlake.

Fotografija: Privatna arhiva

pa u Evropi zainteresovanih za cirkularnu ekonomiju vune i njeno vraćanje našem društvu kao dragocenog resursa koji se može koristiti u različite svrhe. EWE je filantropska fondacija, registrovana na Kipru i aktivna u Španiji, Hrvatskoj, Italiji, Grčkoj, Sloveniji, Mađarskoj navodi se na sajtu www.ewe.network.

„EWE podržava razvoj koncepta Evropske opservatorije za vunu i Evropske banke vune. Misija EVE fondacije je da promoviše i olakša upotrebu evropske vune za zanatske aktivnosti od vlakana kao što je terapeutsko pletenje u zdravstvenom i socijalnom sektoru.

EVE je most između odgajivača vune, prerađivača i krajnjih korisnika, sa posebnim fokusom na korišćenje evropske vune za poboljšanje blagostanja. Uspostavljanje i razvoj cirkularne ekonomije za vunu, povezuje krajnje korisnike sa ovacima, farmerima i poreklom proizvoda u kojima uživaju.

Danas imamo ugovorenu saradnju sa CTC ARI – gazdinstvom Ministarstva poljoprivrede, da njihovu vunu koristimo za proizvodnju EVE vunenih kuglica za terapeutsko pletenje i organskog bio-razgrađivog đubriva. Planiramo i pokretanje edukativnih programa za poljoprivrednike kako bismo im omogućili da počnu da sortiraju i koriste vunu.

EVE organizuje svake godine, 9. aprila, Evropski dan vune, kako bi unapredio postojeće znanje iz ove oblasti, promoviše muzeje i sela vune, terapijsko pletenje u bolnicama i staračkim domovima i zanate od evropske vune”, saznajemo na njihovom portalu.

Inače, 3. Evropski dan vune i Prvi nacionalni dan vune obeležen je ove godine u Hotelu Čigota na Zlatiboru. Fokus ove godine bile su žene, kako su kroz dugu istoriju rada sa vunom danas razvile inovativne načine generisanja prihoda od ove prirodne sirovine.

Iskreno se nadamo da će lokalne samouprave, kao i ostale nadležne državne institucije, uvideti problem otkupa i značaja ovčije vune i da će naći put do rešenja, jer bez njihove podrške i pomoći, to neće biti moguće.

E